

m a n u s

39

m a n u s

Nylands litteraturförening r.f.

m a n u s

Litterär tidskrift utgiven av Nylands litteraturförening r.f. med stöd av
Konstsamfundet, Stiftelsen Tre Smeder och Svenska litteratursällskapet.

Tidskriften utkommer en gång om året.

Ansvarig utgivare: Gerd-Peter Löcke

Redaktörer: Ulrica Brunberg & Solveig Eriksson

Teknisk framställning: Johan Ulfvens

Första sidan: Illustration av Mira Hautamäki-Hahti ur boken *Sällsamma sagor*

Hemsida: nylitt.webbhuset.fi

ISSN 1458-9389 (print)

ISSN 2736-8238 (online)

Tryckt på miljövänligt papper

Oy tt-urex Ab
BORGÅ 2021

Kära läsare!

Låt oss gå tillbaka till året 1991. Föreningens tidning hette ännu "Stava" och den ansvariga redaktören Brita Lönn var en ständig inspiration och administratör i den unga föreningen. I Stavas nummer 2/1991 skrev hon följande till läsarna:

"Nylands litteraturförening har funnits i snart tio år och vi vill leva minst lika många år till trots de kärva tiderna. Nu om någonsin behöver vi det skrivna ordet. Vi behöver vårt språk, vi behöver också varandra. Vi har ingen lång tid och inte heller många sidor att känna oss stolta över. Men vi kämpar vidare."

Redan tio år innan de ovanstående raderna skrevs, samlades på initiativ av Helsingfors skrivargille r.f. och Nylands svenska landskapsförbunds kulturråd hösten 1981 en informell arbetsgrupp med målsättning att grunda en litteraturförening i Nyland. Syftet var att skapa en dialog mellan skrivare och läsare. Den 31 mars 1982 valdes Brita Lönn till föreningens första ordförande.

Trots namnbyte från Stava till Manus har behovet av tidningen knappast förändrats alls och jag ser redan fram emot jubileumsnumret 40 nästa år. Kanske mera än någonsin behöver vi idag vårt språk, varandra och en dialog mellan skrivare och läsare. Föreningen vandrar vidare i Brita Lönns spår, trots de kärva tiderna, trots att våra liv och vår verksamhet fortfarande överskuggas av coronapandemin.

* * *

Jag är övertygad om att du hittar intressanta och läsvärda rader i mängden av de olika rösterna som i år står för utbudet av våra "blandade karameller".

Trevliga lässtunder!

Gerd-Peter Löcke
Ordförande

Haikutävlingen avgjord

Nylands litteraturförening vill lyfta fram litteraturen, både att läsa och att skriva. Eftersom det under det senaste året inte gått att ordna träffar i litteraturens tecken har föreningen hittat på andra former av verksamhet. Ett exempel är föreningens Instagramkonto där amatörpoeter kan få sina alster publicerade. Ett annat exempel är den haikutävling som föreningen utlyste under våren.

Till tävlingen inkom 33 bidrag av 12 skribenter. Vi tackar alla som deltog. Juryn har utsett tre vinnare som får en ask med Novellix-noveller på posten. Haikuerna publiceras på föreningens hemsida *nylitt.webbhuset.fi* samt på Instagramkontot och Facebooksidan. Senare kommer de också att publiceras i den litterära tidskriften Manus. Annica Cleo kommer att recitera bidragen på föreningens årsmöte 24.4.2021.

Första pris går till Anne Scheffer Leander, 56 år, från Bläse på Gotland.

*Höjden av Lycka
Vi hittar nåt på stranden
Och bär det en bit*

Vinnarhaikun för tankarna till något positivt, till havet och lyckan.

Haikun överraskar, man hittar något som efter några steg mister sitt värde. I överförd betydelse kan haikun vara en bild av själva livet, man hittar något som man bär med sig en stund för att sedan lämna det och gå vidare.

Andra pris går till Minna Knutar, 53 år, och bosatt i Terjärv.

*på skaren en morgon
i månskenet
dansar hararna tango*

Stämningen i den här haikun är fin och juryn älskar bilden av de dansande hararna. Självklart dansar de tango!

Tredje pris går till Martin Westman, 68 år, och bosatt i Karis.

*Sista snön smälter
Koltrasten bläddrar förstrött
i sina notblad*

Haikun frammanar en udda bild av en försiktig koltrast som onekligen musicerar. Haikun är underfundig och nu vet vi att våren kommer.

Haikujury 17.4.2021

Månadens medlem januari 2021

Lars Leden var föreningens första månadens medlem. Syftet med "Månadens medlem" är att presentera och lyfta fram föreningens medlemmar och deras skrivande.

Lars Leden om sig själv:

Jag är uppvuxen i Göteborg på 1950-talet. Våren 1967 tog jag studenten och började studera i Lund. Efter civilingenjörsexamen 1971 gjorde jag lumpen på fotoskolan i Kristianstad.

På en tjänsteresa till Finland 1982 träffade jag Marja-Liisa och den kärleken förde mig till Finland. Vi gifte oss 1985 när första barnet Laura var på väg. Vår andra dotter Lina föddes midsommaren 1990.

År 2004 blev jag änklings. 2011 fick jag en ateljé i Vallgård, Helsingfors. 2018 började jag som projektledare för "Genesis-Loomine", ett nytt format för att integrera uttryck i ord, bild och musik. 2019 öppnade jag eget galleri Kajutan i mitt radhus i Månsas, Helsingfors. I augusti 2020 gifte jag om mig med Tuu.

Berätta om ditt intresse för litteratur.

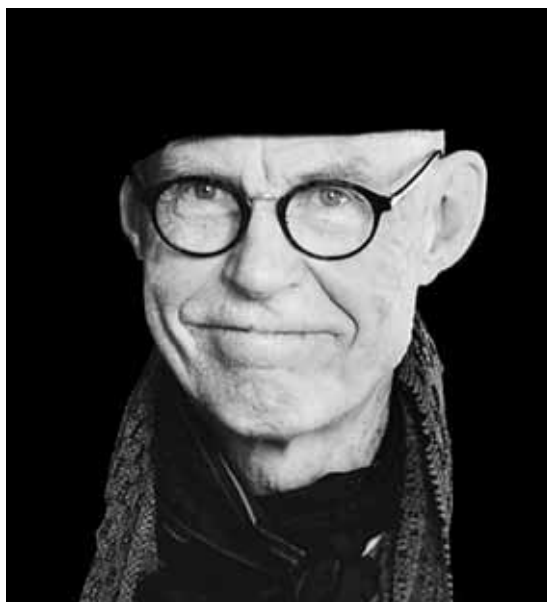
På 1960-talet fick jag beröm av min modersmåls lärare. På 1970-talet köpte jag en diktbok av Jacques Prévert och började skriva egna dikter på en skrivmaskin som jag ärvt av min pappa.

Berätta lite om ditt eget skrivande.

Det gör mig lycklig att ha sällskap hemma efter mitt giftermål med Tuu. Min första diktsamling som jag publicerade heter Me Tuu.

Berätta om ditt läsande.

Min favoritförfattare är Paulo Coelho. Jag har

läst alla hans böcker. Mest intryck har hans bok Alkemisten gjort. Det var den första jag läste av honom.

Berätta om dina förväntningar.

Jag skriver på en fortsättning på min diktsamling Me Tuu.

Hur blev det med din dröm om att bli bildkonstnär?

En kompis i Lund hade ateljé hemma och jag började drömma om att måla själv. Ulf Lundell har länge varit min idol. När jag hörde hans motto som bildkonstnär – "Jag överger aldrig en målning" – blev jag så stolt att jag själv har samma motto.

Jag njuter så av att analysera mina målningar och fundera. Det är numera en form av andakt att sätta pricken över i:et på en målning som jag kan ha påbörjat för ett tiotal år sedan. Skammen är som bortbläst. ■

Osynligt liv

När en människa har varit på månen, och varit i fyllan, vad vill hon? Jo, hon vill vara osynlig. Så sa min dotter när hon var liten. Hon bor inte hemma numera, men jag tänker på det när jag ser mig i spegeln.

Före maten tar jag en promenad, och väljer en obekant stig. Tänka sig, att orörd grön mossa kan finnas helt nära bebyggelsen. Jag får lust att lägga mig på rygg, med armarna utsträckta. Men det kan vara vått, eller någon kan tro att jag är död. Vad är värre, att de ringer 112, eller inte gör det?

Det finns stigar överallt, jag har inte gått vilse. Vill inte heller ringa Janne, så han får säga: Jaha, jaha. Då han ser mig nära stora vägen.

Här finns granar med slokande grenar och röda stenar med grön mossa, mitt i annan grön mossa. Mina fötter lämnar fula spår, trots att jag aktar mig. Gnagda grankottar lyser som eld mot mossan. En ekorre springer längs en gren och tittar häpet på mig.

Stigarna som jag hittar är djurens och leder vilse. Inte ett ljud hörs. Det är som om jag drömde eller blev galen. Jag känner bara doften av skog och min egen svett. Det är underbart och hemskt på samma gång.

Jag är lite hungrig, men törsten är värre. Paniken är nära, men då ser jag vattnet. Gropen är lite bredare än en hink och lite grundare. Jag är säker att vattnet smakar skit. Det finns parasiter som äter sig in i hjärnan, tills man dör. Vattnet kryllar av osynligt liv.

Under gräset sipprar det fram. Jag smakar lite. Vattnet är sött och läckert.

Det hugger till i maggropen, av en röst långt borta eller under jorden. Jag känner ögon i nacken, men ser ingen. Jag fyller båda händerna med granar och moln. Dricker och dricker. Drar sedan in skogsdoft ur mina kupade händer.

De mörka granarna börjar snurra när jag stiger upp. Jag går därifrån, flämtande och vinglande. Sätter mig på en fallen trädstam och ringer Janne.

Jag vaknar av att en bildörr smäller. Janne närmar sig leende och ska just säga: Jaha, jaha.

– Håll käften, säger jag.

Hemma orkar jag inte äta, bara sova. När jag vaknar, sent, är jag hungrig. Det hörs rörelse från vardagsrummet.

– Har vi kött, frågar jag.

Janne kommer och tittar på mig.

– Ska det vara blodigt?

Vad han har blivit gammal på en natt.

– Nej, bara kött.

Janne steker köttfärs åt mig. Jag tömmer pannan när han inte tittar.

– Har vi honung, frågar jag.

På kvällen, när vi ligger i sängen med varsin bok, tittar han på mig.

– Är du säker att du inte är gravid?

Vi börjar skratta: Det tåget har gått.

På natten vaknar jag och kommer ihåg parasiten, som äter sig in i hjärnan. Jag går och kissar. I spegeln ser jag som ett ungdomsfoto av mig själv. Jag har magrat mer än man kan göra under en promenad.

Någon gammal kärring var här och dumpade sina kläder i mitt skåp, när jag låg och sov. Det minst tantiga är en grannröd handväska. Janne anser att den är provocerande, men kan inte förklara varför. Jag tar den när jag åker till stan.

Det behövs nya kläder, mycket. Jag betalar också första raten på en leasingbil. Efter det finns bara en tia kvar på mitt konto. Men jag vill också ha nya möbler. Och jag vill bo i centrum. Där finns inte mycket jag behöver, och jag har inga kompisar där. Men jag vill.

För den sista tian köper jag kaffe och en liten bulle. Det är en sällsam gåva att få en ny chans. Då gör man världen bättre, eller bättrar sig själv.

Jag får lust att banka huvudet mot bordet. Gör det näst plågsammaste, och åker hem.

Vid lunchen kan jag knappt titta på den gamla gubben, som sitter mitt emot och klämmer i sig. Jag äter lika mycket som han. Mera. Som en växande pojke.

Janne tittar belåtet på mig.

– Du är som en puma, numera.

Jag spetsar en köttbit på gaffeln.

– Jaha, en sådan som dreglar efter småpojkar?

Gnistan slocknar i hans gråa ögon.

– Nej, ett kattdjur, mumlar han.

Nästa dag går jag till butiken, och mina kläder är alltför lätta i vårkylan. Jag måste promenera förbi ett bygge. Jag bara måste. De utländska byggkillarna tittar på mig. Bara tittar.

På kvällen vill jag gå ut. Janne föreslår en film som går på bio. Jag hade tänkt på en krog, dit yngre människor brukar gå.

– De skrattar nog ut oss, skrattar han åt mig.

Vi går på bio. Filmen är kulturell och tråkig. Vi tar kaffe och bulle på det nerlusade stället vid stationen. För att hinna hem till sena nyheterna.

Det kryper i kroppen när jag försöker sova. Jag har varit ett nattdjur sedan jag kom hem från skogen. Sådan som jag var från början.

Det kliar i tandrötterna och smakar blod. Jag går ut på nytt, och fryser i mina alltför lätta kläder. Vandrar planlöst men kan inte undvika krogarna. Det finns elva stycken i byn.

Jag ger upp och tar en öl. Pratar lite med kvinnan vid kassan. Jag urskiljer inte mitt ansikte i spegeln bakom henne. Känner på mig att någon går förbi. Eller flämtar till.

En ung man, mycket yngre än jag. Mycket vackrare än jag kände mig, när jag var så ung som han. Vi har åkt med samma buss i flera år.

– Dig har jag inte sett förut, säger han.

Tittar mig djupt i ögonen. Jag vet inte vilket som berusar mig mera, min dryck eller hans ögon. De är båda honungsbruna. Efteråt minns jag inte hur vi hamnat i hans lägenhet. Han doftar barr. Jag faller i mossan, och skogen sluter sig runt mig.

Jag vaknar av att någon försöker komma in, utan att öppna dörren.

– Hanna, kom ut!

Har Janne följt mig hit? Den vackre unge mannen börjar klä på mig.

– Grannarna vaknar, flämtar han oroligt.

– Sluta! Jag vill själv.

Janne sparkar på dörren då och då. Någon av grannarna öppnar sin dörr och skriker, att hon ringer polisen.

– Ja, gör det, säger Janne obekymrat.

Jag smäller upp dörren, så han får hoppa undan.

– Om det är något så, säger den unge och tittar på mig med sina honungsbruna ögon.

Jag ler.

– Så ringer jag dig, tröstar jag.

Han ser skyldig ut.

– Nej. Ring 112, säger han och stänger dörren tyst.

Det stinker sprit i trappan. Janne säckar ihop på gården, så jag får ringa taxi. Hemma lägger han sig i hallen med sin gummistövel under kinden. Det har fastnat grön mossa i räfflorna.

Nästa dag vill Janne prata om det som hänt, men jag angriper honom i stället. Går efter hans stövel och viftar med den i hans ansikte.

– Var har du varit?

Jag pressar honom, tills han går med på att visa mig. Han parkerar bilen i början av den välbekanta stigen. Jag ångrar, att jag berättade allt som hände här i skogen. Hoppas jag har drömt.

– Jag ville se själv, säger Janne.

Vi följer våra spår i mossan. Källan är där. Janne kupar genast händerna för att dricka. Jag ser något därefter och hindrar honom.

I gräset på källans botten ligger små bruna skallar. Små ben som också är från djur. Och där ... Jag stoppar hela armen i det iskalla vattnet. Lyfter upp en gammal, mossbelupen människoskalle. Den glor på mig med sina mörka ögonhålur.

– Har du också druckit, frågar jag.

Janne böjer sig ner och spyr.

– Drack du?

– Ja!

Jag sänker ner skallen på botten. Våra blickar möts, Jannes är klar och lite vild. Ung. Han har knappt något grått i håret numera.

Vi går till bilen, och han kör fortare än vanligt. Det är roligt.

– Vad säger du om vi köper en sportbil, frågar han.

I hans ögon finns samma gnista, som jag en gång förälskade mig i.

– En röd, säger jag.

Janne får sitta bredvid när jag kör, och hålla i min röda handväska. ■

Begravningskortegen

Leopardklädseln på bilsätena var tovig och sliten. I skarvarna var överdragen så tunna att vävtrådarna syntes. På ryggstödet fanns fläckar kvar efter den gången jag blött näsblod. Rickard och jag hade som vanligt käbblat om något och när han försökte ta ett polisgrepp på mig hade hans finger åkt långt upp i min näsa och blodet rann. Det var ett misstag, tjöt han, när pappa vände sig om och gormade ”vad är det fråga om?”. Pappa hoppade på bromsarna och mamma hoppade ur framsätet och vinklade upp bänken så att jag kom ut. För sent. Leopardöverdragen hade redan stora röda fläckar.

– Men för bövelen, sätena, ropade pappa och drog fram sin tygnäsduk ur byxfickan.

Han spottade på näsduken och gned på blodfläckarna. Mumlade något om att aldrig får man vara glad och får man, så inte är det länge.

Idag var värmen lika tryckande som den gången för nästan 40 år sedan när vi packat in oss i den blå Taunusen för en premiärtur. Jag strök med handen över leopardklädseln. Pappa hade varit så stolt över bilen. Nu satt vi i samma bil, med samma överdrag, men det var mamma som körde. Både Rickard och jag hade erbjudit oss att köra, men mamma propsade, pappa hade velat att hon körde, sa hon.

– Bra bil det här, sa mamma. Den blir 40 år i sommar. Har hållit bra, inte en rostfläck sa dom på besiktningen. Helt onödigt att byta bort en så här bra bil, det sa alltid pappa.

– Luftkonditionering, sa Rickard och torkade pannan med kavajärmen.

– Äsch, det är inte många dagar i året som det är så här varmt, du kan veva ner rutan lite om du vill.

Rickard öppnade sidorutan och hängde ut armen. Varm luft vällde in i bilen.

– Det drar väl inte på dig Carina?

Mamma kastade en snabb blick på mig och flyttade sedan blicken till vägen igen. Det var alltid samma prat om drag och nackspärr.

– Säg till om du får kallt, sa hon. Rickard, det passar sig kanske inte med armen, sa hon ängsligt. Det kan se, ja du vet, nonchalant ut.

Rickard drog in armen.

– Ni kunde ha bytt klädseln i alla fall, sa jag. Blodet är ju kvar.

– Äsch då, sa mamma, det är ju ingen som sitter i baksätet längre. Om jag

tar bort överdragen så är sätena som nya under. Pappa var alltid så nöjd med den här bilen.

Kortegen körde förbi pappas gamla arbetsplats. Luften dallrade och flaggan hängde slakt på halvstång vid fabriken. Hur många gånger hade han gått in och ut genom den där dörren? Garvare, tänkte jag, idag visste väl folk knappt vad en garvare gjorde. Han hade varit stolt över sitt jobb. Ett av våra äldsta yrken, brukade han säga och blinka åt mamma. Då förstod jag aldrig varför mamma rodnade och hyssjade på honom. Pappas arbetskamrater stod uppradade mot väggen. VD:n Birgitta vinkade och stora svettrosor avtecknade sig mot det blå skjorttyget.

– Då är det bara via hemmet och så till bårhuset. Har vi alla med? frågade mamma.

Jag vände mig om och räknade till fyra bilar.

– Hur många ska vi vara då? undrade jag.

– Det är väl Peters, Mikael och så borde det vara Stina-fasters. Den fjärde bilen, vem är det? Kan det vara någon som fastnat i bilkö?

Mamma kastade en snabb blick i backspeglarna. Rickard vände sig om för att titta, men jag flyttade mig så att jag skymde sikten för honom.

– Vad håller du på med? väste han. Skärp dig!

Vid postlådorna bromsade mamma in så att jag slog näsan i nackstödet framför. Rickard flinade åt mig. Grannarna stod i små klungor längs vägen och bugade sig när bilen sattes i rullning igen.

– Det var det, sa mamma. Nu skulle jag tro att det värsta är över.

Hon vinkade åt grannarna och handen lämnade våta märken på ratten. Vid lekskolan blinkade mamma åt höger mot älven och kyrkan, men bårbilen framför svängde åt vänster.

– Vad nu då? Vart ska han? frågade mamma.

– Fan vet, svor Rickard, du måste följa efter.

Svetten pärlade sig i pannan på mamma.

– Kanske det hade varit bäst om någon av er kört i alla fall, sa hon och smackade nervöst.

– Äsch kör nu, sa Rickard, så att du inte tappar bort honom. Det är väl Stig som kör likbilen?

– Klart att det är Stig som kör, sa mamma. Jag pratade med honom senast i förrgår och kom överens om rutten.

Likbilen körde genom byn och svängde norrut på riks 8 mot Karleby.

– Kokkola? sa mamma. Det har vi inte kommit överens om. Vad ska han göra i Kokkola?

Likbilen accelererade och mamma växlade upp för att hänga med. Vägbanan såg ut att röra sig i hettan och hägringar av regnvåta fläckar låg framför.

– Håll i dig, sa Rickard åt mig när mamma pressade Taunusen för att inte tappa likbilen ur sikte.

– Håll mun, sa jag och höll fast mig i sätet.

– Sluta kivas, sa mamma. Kan ni se efter om alla hänger med?

Fyra bilar, Peters, Mikael, Stinas och den okända bilen följde efter oss in mot stan. Vid rondellen tog likbilen första avtaget mot höger och körde in på Ford-affärens parkering. I de blänkande skyltfönstren fanns nya bilar uppställda. Stig stannade, steg ur bilen och kom gående mot oss.

– Veva ner rutan, sa Rickard.

– Det går inte, sa mamma, veven är trasig.

Stig kom fram och knackade på sidorutan och bugade sig snabbt.

– Öppna dörren mamma, sa jag från baksätet.

Den okända bilen som hängt med under hela kortegen körde upp vid sidan av Taunusen och en kvinna hoppade ur. Nu fick mamma upp dörren.

– Förlåt Maria, det var Olles sista vilja, sa Stig. Det här är en Ford Mondeo Hybrid. Uppföljaren till Taunus och nästan samma färg. Olle trodde att du skulle gilla den och han ville att både den nya och den gamla bilen skulle vara med på hans sista färd.

Kvinnan räckte bilnyckeln åt mamma. Värmen ångade från asfalten och ett svagt soldis gjorde att det såg ut som om bilarna svävade en bit över marken. Mamma blev sittande. Hade hon fått värmeslag?

– Äntligen, sa mamma till sist. Äntligen en bil med luftkonditionering. Hoppa in ungar, blir 18 grader bra? ■

Min kärlek och jag

Jag bor i en pastoral. Snickarglädje, träplank, äppelträd, smala sandvägar, björkarnas sus och havets våg och lullande. Min granne är rörmokare och fixar rör på mer än ett plan. Skarvar när det behövs, värmer och lättar ankar när längtan bort blir för stor. Om några år ser vi honom inte längre vid dessa stränder. Då kommer han vara vid ett annat hav där kokospalmerna vajar och solen går ner i körsbärsprydda drinkar.

Jag längtar också bort. Men inte lika långt. Jag skulle nöja mig med Finlandsbåten över viken och tåget ner till den lilla sovande staden söder om där han, kärleken bor. Han som får mig att blomma och skjuta nya skott. Grönskar som aldrig förr. Jag är redan halvvägs uppdragen ur krukans och mina luftrötter sträcker sig genom rymden och trasslar in sig i hans hår, det vita som andas åldrande charm och ungdomlig lättja.

Jag älskar honom. Älskar hans goda hjärta, hans klokskap, hans skratt och hans händer. Händerna som väcker, leker, smeker och håller mig. Händerna och fingrarna som spelar på gitarrens och mina strängar så att ljuv musik uppstår och crescendo och diminuendo antar alldeles nya dimensioner.

Jag har en liten hund. Ett kärleksknytte. Han, kärleken med de underbara händerna, älskar också henne. Mig och henne. Men mig mest. Mest av allt. Jag känner likadant. Jag trodde inte vi skulle känna detta igen. Inte med varandra i alla fall. Men det gör vi. Inte för intet som jag skrev en hel skiva och en halv bok om min kärlek till honom.

Idag väljer vi varandra. För att vi valt oss själva. Det tog elva år och ett helt liv att bli vuxen. Nu är jag det. Nu är han det. Och nu väljer vi. Varandra. Vilken lycka att vara över femtio. Vilken nåd att mötas igen. Vilket äventyr som än ligger framför oss så väljer vi det tillsammans.

Jag älskar honom. Han älskar mig. Svårare än så behöver det inte vara. Svårare än så är det inte. Inte lättare heller. Men det är. Det är. Och det är bra. Som det är. För kärleken är. Vår. Vår kärlek är. Vi är. Kärlek. Kärlek är vi. Min kärlek och jag. ■

Modest

Morgonkonjaken sjunker ner och smeker fram för länge sedan gömda och glömda erogena zoner. Varm som ett duntäcke veckar den ut sig i magsäcken.

På grammofonen snurrar Rachmaninovs preludium i ciss-moll lätt knastrande. Hon sitter i flanellnattlinnet i gungstolen och skvalpar omkring hetan till alla skrymslen av kroppen, i takt med pianistens löpningar över klavret.

Det är dagens bästa stund.

Hon låter blicken vila i taket där en fuktfläck blommat ut i en skimrande nebulosa. Rummet är överbelamrat med smutskläder, öppnade räkningar, patienskort, bokpyramider och odiskade kärl. Gryningsljuset ligger mjölkfärgat med grå skuggor över röran. Gardinerna drar hon aldrig ifrån numera. Tidningen, som var tecknet på en ny dag, kommer inte längre. Men hon vaknar var morgon när spårvagnen börjar sin skramlande åtta.

Värmen i kroppen ebbar ut. Grammofonnålen slinter ur spåret och hackar samma tre toner, om och om igen. Hon suckar, stiger mödosamt upp, knäet krånglar, och stänger av skivspelaren. LP:n är slutspelad, hon måste leta fram en ny. Hon har gillat Rachmaninov. Som före det Skrjabin, Sjostakovitj, Riminskij-Korsakov och Wieniawski. Ryssarnas musik är brutal som landet. Men avbryts ibland av mollstämda böljande sekvenser.

Så länge Hugo levde reste han runt i Sovjetunionen med byggprojekten. En gång kom han hem med en hög grammofonskivor. Hon antog att han, snåljåpen, bytt dem till sig mot några paket amerikanskt tuggummi. När sedan enda barnet Sonja flyttade hemifrån länsade hon skivskåpet på allt utom de ryska klassikerna som hon ansåg vara ”uppblåst kommunistiskrammel”. Hugo skulle harmsen rotera i sin grav om han vetat att skivorna numera ger henne njutning när hennes egna fingrar inte längre kan hantera pianot. Hon lyssnar varje dag till ryssmusiken under morgonandakten, så kallar hon stunden med konjaksknäppen.

Hon letar efter skivhögen i röran, bökar, trevar, låter fingrarna söka sig in under lass av jordiska ägodelar, nickar igenkännande mot burken med ljusblå piller under tre smutsiga kökshanddukar. Hårborsten har hon plötsligt i handen luddig av grå hårtovor. Hon drar ett tag över huvudet och inser att det är länge sedan hon kammat sig, trasslet är ingrott. Skivorna dyker fram under

Rand McNallys stora kartbok. Hon väljer på måfå ut ett album ur högen och stavar genom de kyrilliska bokstäverna på omslaget. Till slut får hon fram en översättning: Modest Musorgskij, Dödens visor och danser. Hon frustar till, det passar henne precis, en sångstump med svängom inför det ofrånkomliga uppbrottet. Road börjar hon skråla:

– Jag går mot döden var jag går, min väg bland dolda skiften, må löpa jämnad eller svår, så bär den dock till griften. Jag har ej annat val, igenom fröjd och kval. Min dans mig närmar till min bår ...

Vid ordet dans lyfter hon armarna och knixar till. Då rasslar det i postluckan! Hon blir stående staty med armarna i vädret och det friska benet spretande. Post kommer sällan, säkert en räkning ...?

Hon haltar till tamburen. Från trapphuset hörs tramp och tjut som skär sig hysteriskt fnittriga.

Tror de att någon kan ta sig in så misstar de sig gruvligt! Dörren är behängd med regler, säkerhetslås och kedjor. Hon har inte öppnat den sedan förra julen då Sonja försökte tvinga sig in. Där hade jäntan stått i dörröppningen och spottat fram anklagelser om snusk och laster tills hela trappan var full av folk. In hade Sonja inte vågat sig, det fanns för många vittnen.

Själv hade hon gapat stort om ”mitt hem är min borg” och till slut hotat med polis. Sin egen dotter!

Men hon kan inte med Sonjas beskäftighet. Sin far upp i dagen, förkrympta själar båda två!

Från trappan hörs ett unisont gapskratt, klamp av fötter och smällen när ytterdörren i bottenvåningen slår igen.

På tamburgolvet under postluckan står ett litet vitt möss.

Det svindlar. Hon famlar över ögonen för att kontrollera att hon har glasögonen på sig och gör en vimsig nigning närmare.

– Satans ungar! Så kan man inte göra mot levande varelser!

Hon vet inte om hon avser sig själv eller mösset. Tankarna pilar genom hennes hjärna. Vad gör en dam när hon konfronteras med en mus? En kvast ska man ha att slå mösset med! Hon yrar omkring, hittar ingen kvast, får i hastigheten tag i hårborsten igen. Hon stannar, det är ju löjligt! Ska hon slå mösset med borsten? Det är minst lika skrämmt som hon själv. Och hon är större.

Hon lägger ifrån sig hårborsten och andas djupt. Utstuderat långsamt samlar hon håret till en knut, slätar till nattlinnet, nyper sig i kinderna och tar steget tillbaka in i tamburen.

Mösset står kvar men har lyft upp ena framtassen i en behagfull pose.

Den röda blicken fångar hennes, stirrar orörlig rakt in i hennes blå. Så blir de stående medan kösklockan mäter tiden i tröga ticktackanden. Evigheten

breder ut sig ... Det är hon som bryter ögonkontakten. Hon snörvlar, har fått något vått i ögonen.

Det här tarvar en extra konjak! Hon tar den i ett svep. Vad ska hon göra? Djuret är ju bara en unge, borde få färsk mat och mjölk som andra barn. En sekund sneglar hon ner på sina bröst under flanellen och skrockar till. Men faktum är att hon inget har att erbjuda, hon som levt på konserver, konjak och knäckebröd i månader.

Hon rotar bland skafferiets onämnbare rester och hittar längst bak en påse morötter. Egentligen liknar de mera fingrarna på ett lik men hon skalar dem ändå och får fram några aptitliga bitar.

Mösset har piggnat till och tassar omkring bland hennes skodon och pampuscher. Till slut bestämmer det sig för en vinterstövlett med fårskinnsfoder, sätter sig i hälen och tvättar ansiktet. Hon häver in morotsbitarna i stöveln. Vatten har hon glömt! Hon hittar ett kristallkar med intorkat salt, blöter upp skålen, torkar den i sin nattsärk och fyller den med friskt vatten. Tillbaka i tamburen ser hon att den lilla somnat. Mitt i fårskinnsfodret lyser muskroppen som en dyrbar pärla med blårosa skiftningar. Djurhuden lever, häver sig, sjunker. Hon låter pekfingret smeka pälsen och tror sig höra den lilla sucka nöjt.

– Du ska heta Modest Musorgskij, viskar hon, det är ett vackert och värdigt namn.

Resten av dagen går i febril brådska. Hon tömmer tamburgolvet på skor, reklamer, gem och annat kras. Så bygger hon upp en bur åt Modest av glasburkar och tomflaskor runt stövelboet. Den blir tjugig. I muren finns allt från små medicinrör och smäckra confitureburkar till mossgröna senapsglas och pompösa kaljabuteljer.

Nymorgnad beundrar Modest burens. Fast, på en röd sekund tar han sig ut genom ett pyttelitet hål mellan Saarioinens Kryddgurkor i klarglas och en arsenikvit Robertsons Lemon Curd. Hon inser hur ohyggligt små gluggar Modest ryms igenom. Hon flaxar runt och limmar Jesustejp över springor, täpper igen hål med vantar och underbyxor, nosar i stinklås och golvbrunnar och avväger om en muskropp ryms genom silen i köksvasken eller avloppet i badrummet.

För säkerhets skull pressar hon ner en rulle tuppapper i båda.

Allt medan hon vakar över Modest som spankulerar omkring och bekantar sig med hennes hem. Är han borta en stund blir hon orolig. Men så sprätter det till under pianot och han dyker upp med dammtovor i morrhåren. In och ut i glasslottet löper han också. En gång kommer han ut med en morotsbit i munnen. Hon hinner bli glad men ser i ögonvrån hur han gömmer den i hennes stickning. Då sprider hon ut svettiga ostkanter och knäckebrödsbitar på

finurliga gömställen för att lura honom äta; han kan tro att det är hans egna gömmor?

När kvällen kommer dimper hon slak ner i sängen. Modest sitter i fotändan bland gammalt julpynt och ser ut som en ängel bland glitterbanden. En rödögd ängel! Hon småler och en ovan hetta skär igenom kroppen. Ängeln Modest tuggar försynt på en tomte i papier-maché.

Hon är säker på att hon genast ska somna efter en jäktig dag. Men timme efter timme ligger hon och lyssnar ut i mörkret. Ibland tycker hon sig känna trycket av små tassar och till slut känns hela hennes kropp som en flaska bubblande champagne. Mot morgonen måste hon ändå ha dåsat bort. Men redan sekunden före medvetandet vet hon: Hon är inte ensam! I navelgropen ligger ett fjäderlätt litet värmeklot och andas i otakt. Hon ler medan hon öppnar ögonen.

Morgonandakten blir festlig. Hon höjer konjaskoppen mot Modest framför kristallkaret och håller ett improviserat tal där hon välkomnar honom i sitt hem. Så lägger hon på skivan med hans namne. Under musiken sitter de båda förbluffade och lyssnar till en kakofoni av elliptiska modulationer och nakna disharmonier till en sällsynt oortodox orkestrering. När oljudet ebbat ut säger hon.

– Det var fan du, Modest Musorgskij!

Han nickar stolt.

Sedan hittar de tillsammans på en lek som roar dem i timmar. Modest startar i inre soffhörnet, springer, accelererar och från kanten kastar han sig ner för stupet där hennes hand fångar upp honom innan han når golvet. Hon placerar honom tillbaka och han sätter av igen. Gång på gång svingar han sig handlöst ut i vetskap om hennes räddande näve. Hon skrattar högt! Samtidigt gnager oron: Modest är så ung, bara ett barn, hans kropp fordrar mjölk och färsk frukt.

Under nattens vakna timmar mognar ett stort beslut inom henne.

Efter morgonandakten klär hon av sig nattlinnet som varit hennes hud i månader. Hon undviker att se på sin nakna kropp medan hon stänker vatten över sig i badkaret. Det är obekvämt och trångt för där bor både dammsugaren och turnékappsäcken.

Hon får leta länge efter varje plagg, måste ofta nöja sig med vad hon hittar: en sidenstrumpa och en i nylon, rött linne som inte går i färg med den laxfärgade korsetten ... Det blir den azurblå konsertklänningen och hatten med nålen av pärlemor. Hon har redan rävboan i handen, ett djur med pigga ögon

som biter sig själv i svansen, när hon kommer på att den kan kännas stötande för Modest. Det får bli blommiga sidenschalen i stället. Hon har redan tagit på sig bottinerna och kappan, när hon kommer att tänka på Modest: Han kan väl inte stanna ensam hemma, han är ju så liten?

– Vill du komma med?

Han nickar. Hon letar fram tekannan med sil i pipen, lyfter in honom och sätter locket på. Kannan placerar hon varsamt i svampkorgen.

Så börjar hon låsa upp ytterdörren. Översta rigeln har rostat, den sitter hårt den rackaren, och en av säkerhetskedjorna kärvar. Hon lyfter, rycker, bänder.

Till slut gapar dörren öppen. Hon sticker försiktigt ut näsan, snusar, lyssnar. Allt är tyst. Hon ser trappuppgången försvinna ner i ett svart hål. Hon sväljer, står med slutna ögon i fem sekunder.

Så trycker hon hatten hårdare ner över hårknuten, skyldrar med paraplyet, lyfter upp korgen och viskar in i tekannans pip:

– I stormen ska man vara två.

Tillsammans tar de steget över tröskeln. ■

Förkortad text som ingår i novellsamlingen *Doft av smältsnö*.

Målningen

I min barndoms kyrka finns en stor målning, en altartavla. Den når från korgolvet ända upp till taket och är egentligen alldeles för stor för det anspråkslösa kyrkorummet. Men målningen har gjort ett outplånligt intryck på mig. Altartavlan föreställer undret i Nain, när Jesus uppväcker änkans enda son.

För min inre syn kan jag ännu se muralmålningen framför mig. Jag minns den yrvakna pojken som sitter upp på båren och tittar uppåt. Jag kan återkalla ansiktena på de häpna och förvirrade människorna. Jag kan se kvinnan som har lyft ena handen till munnen och lyfter den andra hjälplöst i en frågande gest. Hon ser ner på den unga mannen och kan inte tro att det är sant. Pojken lever ju! Jag minns människorna kring båren, både barn och bärare mot en bakgrund av stadsmuren. Deras annorlunda klädsel fascinerade mig, deras minspel också. Och det kraftfulla utförandet. Så minns jag Jesus stå där i sin vita dräkt. Majestätisk med upplyft hand.

Både rubriken och inledningsmeningen kom till mig en morgon när jag just hade vaknat. Småningom klarnade det vilken målning som var den aktuella och altartavlan började ta form för min inre syn. Först trädde kvinnorna fram, sedan barnen, men Jesus förblev länge otydlig. När jag steg upp och gick till badrummet, då klarnade bilden av honom. Och först när jag började skriva på min text syntes resten av målningen. Eftersom jag hemma har ett gammalt fotografi från kyrkan, ville jag kolla om jag kunde lita på mitt minne. Inte helt. Den knäböjande, bedjande modern i svart kom jag inte ihåg, fastän jag visste att hon fanns där! Minnet hade också spegelvänt tavlan.

Jag vet att gudstjänstrummet och altartavlan finns kvar, men jag har inte besökt den kyrkan på kanske tjugo år.

När jag tänker på min egen barndom minns jag hur mina föräldrar ofta förde oss barn, trots vår ringa ålder, till gudstjänsten i den kyrkan. Mycket minns jag inte av predikan eller psalmerna, men målningen, den minns jag. Om tiden blev lång och vi barn otåliga plockade mamma ur sin stora bruna handväska fram pennor och små ritblock. Så låg vi där på knä vid kyrkbänken och ritade våra bilder. För mig var gudstjänstbesöket inte en traumatisk upplevelse eller en motvillig prestation utan snarare en fantasieggande stund i en lugn atmosfär där jag fritt fick utlopp för mina egna tankar.

Nu, när jag redan är gammal, funderar jag naturligtvis mera på budskapet i altartavlan. Jag förstår den utsatta änkans nöd, när enda sonen hade dött. Det

var ju han som skulle bli hennes trygghet på ålderdomen. Jag kan uppfatta den oväntade chockreaktionen när Jesus återkallar sonen till liv igen. Jag frågar mig också, varför just detta under skedde.

Jag tror inte Jesus gjorde undret för att dra uppmärksamhet till sin person eller för att bli ärad av människorna. Jag tror att det skedde för att han ville statuera ett exempel för människorna. Han kände säkert väl till att änkor utan söner som kunde ta hand om deras försörjning oftast hamnade i ekonomiska svårigheter. När sonen dog, begrät kvinnan samtidigt sin egen situation. Hon blev dömd till slit, fattigdom och möjligtvis beroende av en begränsad välgörenhet och välvilliga grannars hjälp.

Det är lätt att överföra änkans situation till vår tid. Jag råkade för någon tid sedan titta på ett reseprogram på TV som berättade om Ceuta, ett område som ägs av Spanien men lokalt befinner sig mitt emot Gibraltar i norra Afrika. Där finns en jättestor tullhamn. Två dagar i veckan har kvinnor möjlighet att därifrån hämta tullfria varor så mycket som de kan bära. Dessa varor bland annat rengöringsmedel och hygienartiklar kan de sedan sälja för att förtjäna sitt uppehälle. Bland kvinnorna fanns unga och gamla kvinnor, halta och till och med blinda som kånkade eller i köpkärror drog sina enorma bördor. De här kvinnorna hade av en eller annan orsak ingen som kunde försörja dem.

Det var en sådan kvinna som Jesus hjälpte. Han räddade henne från att hamna i en liknande situation. Han ömkade sig över henne.

Även i Finland lever det idag många änkor eller andra ensamma. Deras situation är kanske annorlunda. De har möjlighet till arbete, pension eller understöd.

Men det finns en grupp ensamma kvinnor som lider: de kvinnor vars söner utnyttjar deras utsatta belägenhet. De finns söner som hotar sin mor till livet, söner som tömmer bankkonton, söner som stjäl saker från hemmet och säljer dem eller söner som slår sönder hemmet eller utnyttjar det som tillhåll för sina pokulerande vänner. De här sönerna är inte lekamligt döda, men deras samveten förefaller att vara döda.

Man kan också se saken ur ett bredare perspektiv. Det förefaller som om det beprövade ordspråket ”som man ropar i skogen får man svar” inte mera håller streck. Har redan situationen gått så långt, att samhället håller på att acceptera det handlingssättet som oundvikligt, att man möter gott med ont? Vad annat talar vårdpersonalens rädsla för våldshandlingar om?

Kvinnornas upplevelse blir ännu värre genom att man kan ana ett inlärt mönster från far till son. Tyvärr finns det också döttrar som behandlar sina föräldrar på samma brutala sätt. Det finns även barn, som helt enkelt glömer bort sina föräldrar och är totalt ligkiltiga för åldringarnas behov.

Ibland önskar jag att alla dessa hjärtlösa barn och vuxna kunde få höra ett

ord av Jesus eller en sanningens röst som skulle ha auktoriteten att väcka de döda samvetena till liv! Så att gamla, orkeslösa föräldrar i stället för att leva i rädsla för sina egna barn som de har skött och matat, kunde få känna hur barnen i stället i sin tur tar hand om sina åldrande föräldrar!

Men för att detta skulle kunna ske, måste det ske under, många under!■

Månskenssonaten

Ute är det fem grader varmt med nordlig vind. Inas dagliga promenad blev idag fyra km lång. Nu är hon trött och frusen. Hon fyller koppen med varmt kaffe och slår på radion. Någon form av önskeprogram är på gång. Dagens Hbl ligger framför henne men hon har svårt att koncentrera sig. Coronapandemin håller samhället i ett järngrepp. Samma skrivelser alla dagar. Ungdomar mår dåligt på grund av alla förbud och restriktioner. Firmor står på konkursens brant. Man klagat och kräver.

Hon lyssnar förstrött på radion. Stiger upp och byter kanal. Månskenssonaten, Beethovens vackra pianokomposition, flyter ut i rummet. Lugnt följer tonerna varandra bildar ett pärlband av underbar musik. Hon lutar sig bakåt, tankarna går till barndomen och efterkrigsåren då mycket var oåtkomligt och drömmarna förblev drömmar. Allting kostade, landet skulle byggas upp och alla måste arbeta. Hon minns hur hon längtade efter att få syssla med musik och sång. Att få spela piano.

Hon förflyttas bakåt i tiden.

Hon är på väg till klassrummet. I aulan står flygeln. Hon stannar upp och ser på instrumentet. Om hon ändå fick sätta sig ner, lyfta på locket och vidröra de vita och svarta elfenbenstangenterna. Bara för att se om de fungerar på samma sätt som det gamla harmoniet som står hemma i salen. Hon vet att ljudet är annorlunda. Varje morgon, då elever och lärare samlas för att hålla morgonandakt, sitter hon och ser hur sånglärarinnan leker fram psalmmelodier ur flygeln. Det ser så enkelt ut. Klangens intar kroppen. Hon drömmer sig bort. Tänk att kunna spela piano.

Hon är elva år gammal och går på klass ett A i Lovisa svenska samlyceum. Hon bor inackorderad hos ett pensionerat lärarpar på Åsen, varje lördag tar hon bussen till hembyn och återvänder varje måndagsmorgon. Hemma brukar hon spela på ett gammalt harmonium. Noter kan hon inte läsa men hon har lärt sig att spela efter gehör.

När hon fyller tolv år på hösten flyttar hon till en annan inackordering hos ett äldre par i Nystan. Hon får längre väg att gå till skolan och måste stiga upp tidigare på morgnarna. Tre flickor från samma skola delar hon rum med. En av flickorna tar pianolektioner. En gång följer hon med till en lektion och får höra att det finns lediga kvällstider och priset, det kan man komma överens om.

Hon talar med pappa på lördagskvällen. Han sitter och löser korsord och då brukar han vara på gott humör.

– Pappa, säger hon, får jag börja ta pianolektioner i Lovisa.

– Jaha, och var har du tänkt öva?

Hon rycker på axlarna, det har hon inte tänkt på.

– Vi har inget piano, och inte har vi råd att köpa något heller. Det går inte att öva pianostycken på ett harmonium. Och öva måste du om du ska lära dig att spela, säger pappa.

– Men jag vill, säger Ina.

– Det ena du vill och det andra du skall. Du hade fyra i finskaprovet senast. Se nu till att du klarar skolan först.

Pappa återgår till korsordet och därmed är diskussionen avslutad.

Ina fortsätter att gå i skola. Drömmen om ett eget piano skjuter hon upp på framtiden och ersätter den med drömmen om att få gå på konsert. Efter avslutade studier får hon fast anställning på en bank och flyttar till ett hyresrum i Helsingfors. För sin första lön köper hon en LP-skiva. Det är Ludwig van Beethovens Månskenssonat. Hon har inte en egen skivspelare men hemma finns en gammal som hon får låna.

Kväll efter kväll lyssnar hon på skivan. Har man inte möjlighet att spela får man nöja sig med att lyssna, tänker hon. Hon ger sig själv ett löfte. En dag skall hon köpa ett piano.

Livet i storstan är fullt av möjligheter. Hon går på bio och på dans en gång i veckan. Hon får nya vänner och blir ofta bjuden på hemmafester. Hon anmäler sig till en grundkurs i pianospel på Arbetarinstitutet men inser att pappa hade rätt. Det är viktigt att öva och den möjligheten har hon inte. Hon avslutar kursen och börjar läsa finska istället.

En kväll lyckas hon komma över en biljett till en konsert på Finlandiahuset. Bland annat Beethovens månskenssonat står på programmet. Salen är fullsatt. Hon sitter kappprak i sin stol med blicken fäst på den svarta flygeln. När de första tonerna av sonaten hörs sluter hon ögonen. Hon följer med i varje ton, musiken vibrerar i kroppen, hon flyter ut i rymden, glömmer allt annat, det är hennes fingrar som smeker tangenterna, det är hon som spelar. När publiken börjar applådera öppnar hon ögonen och ser sig omkring. Hon ser ett par gråblå ögonpar på andra sidan gången. En man ser på henne, ler och nickar som i samförstånd. På pausen kommer han fram till henne.

– Karl, heter jag. Får jag bjuda på ett glas vin?

– Ina, säger hon, och möter hans blick. Tack gärna.

– Jag behöver inte fråga vad du tyckte om sonaten. Jag såg att du njöt. Är Beethoven din favoritkompositör?

– Tillsvidare, säger hon, jag känner inte till några andra.

– Det måste vi göra något åt, säger Karl och dricker ur sitt glas, Nu måste vi gå in om vi inte vill missa pianokonserten.

Så börjar en livslång vänskap. Karl studerar musik, sjunger i kör och går ofta på konsert. Tillsammans besöker de olika musikevenemang. De träffas nästan dagligen och trivs i varandras sällskap. När Karl friar är hon lycklig. De gifter sig och bosätter sig i ett hus på landet. När sonen föds och Ina stannar hemma köper de ett piano. Hon är glad, drömmen har gått i uppfyllelse, samtidigt känns det så underligt tomt. Vad ska hon nu drömma om?

Ina spelar på pianot varje dag. Hon börjar sjunga i kör och övar flitigt sina stämmor. I vardagsrummet står en ny skivspelare och huset flödar av musik. Hennes intresse för klassisk musik ökar, hon lär känna nya kompositörer och deras verk och skivhögen växer. Och åren går.

Nu bor Ina ensam i en liten, lyhörd lägenhet i stan. Karl är död och sonen utflugen. Pianot är sålt. Numera får hon nöja sig med att lyssna på radion, som idag. Hon äger ingen skivspelare men den gamla vinylskivan med Månskens-sonaten har hon sparat. Den är dammig och full av repor. Den finns kvar och alla minnen den väcker. ■

Regnets påverkan

Regnets påverkan

gjorde en överraskande stor åverkan

på Gudruns nymålade sommarhus

på trädgårdsgångens grus

som flöt ut i strida strömmar

demolerande nyanlagda rosa drömmar

Guðrun blir av detta ilsken och tvär

knyter händer, får lätta andningsbesvär

tänker på jobb och möda

på rosor som mot hösten borde glöda

Men

barnet ropar glatt

”var är mina stövlar och min gula regnhatt”

– hastigt på med kläder

innan det blir bättre väder

Guðrun står vid fönstret och ser

regnets framfart och i det, barnet som vinkar och ler

lyckligt plaskande i pölar och väta

Ingen tid för sura miner och träta

En tanke slår då henne om en stund:

Om man inte kan vinna måste man ingå förbund

Och

går sen till slut

beslutsam och upprymd ut.

Dikter

*det händer att
orden missförstår
både mig och sig själva
när jag skriver att
de rymmer
– att i dem ryms
en myckenhet av liv,
av färg, av form,
av toner, känslor,
förväntningar
och erfarenheter –
men orden helt enkelt
och skamlöst bara*

rymmer sin väg

Regnmod

*mitt i den stekheta dagen
har himlen äntligen fått nog*

*den mullrar till i plötslig ilska,
rullar hejdlöst – pang! – mot berget*

*ett furioso splittras i ett våldsamt eko,
fångar människan i stunden!*

*Därmed nöjd? Å nej!
Den bjuder – stanna upp! lyssna!
på tystnaden, pianopianissimo*

först då

*är scenen klar
för fff
med blix och dunder*

*och regn!!
Ett musikaliskt under
att höra regnets trumslagare
i samklang med bleckspelarna
ge järnet,
för att de vet
att deras stund är kort.*

*NU blev det sommar!
en sommar att sjunga om
att sjunga sommar,
sommar, sommar ...*

Finn

*Finn din väg,
finn modet att gå den*

*finn din dröm,
finn modet att leva den*

*finn din hamn
bara hamna inte
annanstans
än där*

*där hela du
finner vila*

Minnesdagen

*de vigdes en afton
de skildes i gryningstimman
var minnesdag möts de
på tröskeln till evigheten, slamrar diskret i dörren
mellan två världar
bekräftar lösenordet
tills vi möts igen
lever vi vidare*

Limerick tillägnad Strindbergs ord paketa

*när Strindberg i nutiden gör en loop
och med lättheten hos en vig antilop
skuttar in utan bråk
för att bjuda sitt språk
får läsaren bråttom att fånga ett scoop*

Snöflingornas sång

*(liten övning i alliteration)
vi i vilda vindars vithet
vi i vilsamt vintrigt vitt
vi i vildhet vintervila
vill, i virvlar vilar vi*

*Foto: Gerd-Peter
Löcke efter Felix
Nylunds Tre
Smeder från 1932*

Tre bröder

*Minns ni mors önskan?
Tänk efter!
Tänk efter igen!
Där i hjärtat
Där finns svaret*

*Minns ni?
I innersta vrån – i värmen
Där finns svaret
Minns ni?
Lyssna på susningen i vinden i andetagen i fågelsången
Där finns svaret
Mais oui!*

Presenterad på Uppläsningafton på Arkada international bookshop den 11 mars 2020. Föreningen gjorde ett videoklipp om dikten. Videon ingår i serien om "Drömmar och lycka" och finns på föreningens YouTube-kanal <https://www.youtube.com/channel/UCqV36JsYp53qGjSIkLLI8EQ>

Det som blir kvar

Det gick så snabbt. Ena sekunden fanns du där, i nästa var du borta.

Jag var på resa när jag fick meddelandet från mamma. *Det har hänt en olycka*, skrev hon. *Hjärnblödning. Ambulans. Går inte att operera*. Orden snurrade i mitt huvud, fortare och fortare. Min andhämtning blev hetsigare. Jag ville springa, men jag visste inte vart, staden var för främmande för mig. Det var mörkt utomhus, endast en gatlampa höll mig sällskap i natten. Ingen måne, inga stjärnor tindrade för dig.

Väl hemma igen, ett besök till ditt hus. Huset som jag gått förbi varje dag i hela mitt liv. Din röda bil står parkerad utanför, jag kan inte låta bli att fundera över vem som parkerat den där efter olyckan. Pappa? Var han inte med dig på sjukhuset? Någon av mina farbröder? *De har ställt den på stå*, säger mamma. *Så att den inte ska kosta så mycket*. Jag tycker det låter märkligt, hur man ens kunde tänka på en sådan sak medan du låg och kämpade för ditt liv. Att pengar styr så mycket.

Inne i huset, allt som vanligt. Dammälvor i luften, flottmärken på spegeln i tamburen. Odiskade tallrikar i köket. Din dator var fortfarande på, ett sakta susande anades. Som lugna andetag. Jag tänkte stänga av dem, men lät bli, den fick brumma på. Den var för starkt förknippad med dig, ditt arbete. I många år satt du vid det där skrivbordet och jobbade, papper över hela skrivbordet och på golvet. Hela tiden med det där susande ljudet i bakgrunden. Jag förstod aldrig riktigt vad du gjorde, men det verkade viktigt. *Stör inte*, brukade mamma säga. *Han arbetar*.

Mina fantasier om ditt arbete tog aldrig slut: i ena stunden var du en hårt arbetande bankman med ansvar för hela världens pengar, i nästa var du en författare som skrev om eldsprutande drakar. När jag tvekande står på tröskeln till arbetsrummet slår tanken mig med en oväntad kraft. Nu får jag aldrig veta.

I sovrummet hänger din doft kvar. Eller för att vara ärlig: din lukt. Lukten av gubbe, brukade jag ibland skoja. En surhet blandad med damm. Jag stryker försiktigt över en rutig flannelskjorta som hänger över garderobsdörren. Skjortan är röd och blå och varm. Ditt bruna läderbälte ligger på golvet. Varför ligger det där, borde du inte ha det på dig? Sängen är pryddigt bäddad med det

gröna och gula sängöverkastet, det var du alltid noggrann med. Jag undrar varför det var så viktigt för dig, det att sängen var pryddligt bäddad varje dag. Du var slarvig med så mycket annat. Min pappas födelsedag mindes du knappt, trots att han var äldst. Du kramade aldrig honom, bakade aldrig tårta med jordgubbar och grädde.

Det var annorlunda på din tid.

Vi borde kasta kläderna. De samlar bara damm.

Köksbordet svämmar över av prylar. Det känns konstigt nog lugnande, som om man inte har haft lika bråttom med det som med bilen. Glasögonen, klockan med läderarmband, kameran, traktortidningen, gästboken med tillhörande bläckpenna. Allt som var du. Allt som var irriterande med dig, som ibland fick min pappa att knyta näven i byxfickan. Går det att sätta dem på stå också?

I vardagsrummet går jag förbi en miniatyrmodell av en bil. Jag sväljer några gånger. Minnet av hur stolt du visade den för mig för ett par år sedan. Du berättade att du sett den i en katalog och att du inte kunde motstå den, utan genast beställde den och att posten nästan slarvade bort paketet. *Man kan ju inte lita på någon nuförtiden!* Det var något med din röst då, stoltheten över den där lilla plastbiten. Jag hade aldrig tänkt på dig som en person med starka känslor för något, allra minst en ynkelig plastpryl. Som ett litet barn.

Det är fel. Det är fel att du inte mer får hålla den där bilen i din hand, det är fel att den finns kvar, oskadd och hel, men inte du. En människa finns på jorden i ungefär åttio år. Sedan försvinner hon, som rök som skingras i vinden. En plastpåse bryts ner på 20 år, men plastfibrerna finns för alltid kvar. De försvinner aldrig.

Innan jag lämnar ditt hus står jag en stund på verandan. Den är våt, det har regnat länge nu. Luften är fuktig. Bilder flimrar förbi min inre blick. Alla gånger jag sålde jultidningar hos dig, hur du alltid köpte något trots att du inte behövde den där dumma pajboken. Hur du varje morgon hämtade posten till oss, med tidningarna och breven sorterade i separata högar. Alla gånger du behövde hjälp med Tv:n och klagade på att maskiner minsann höll bättre förr i tiden. Hur du varje påsk köpte Mignon-ägg till oss alla och kom hem med dem i en liten fruktpåse, trots att ingen av oss tyckte om dem och de alltid hamnade i sopkorgen. Hur du varje jul slog in våra julklappar och inte lyckades klippa av omslagspapperet rakt.

En gång läste jag i en av dina veckotidningar om människor som påstod att deras döda släktingar hade hälsat på dem från andra sidan. De har fått någon form av tecken, typ en liten talgoxe som tagit sig i köket och satt sig på den dödas plats vid köksbordet. Som ett litet mirakel. Du var själv övertygad om

att du varit med om det: en morgon när du slog upp ögonen i sängen låg det en liten ekorre bredvid dig och sov.

Jag har aldrig trott på sådan skit. Men jag hoppas att det är sant. Kom tillbaka. Ens för en sekund. Bara en enda gång.

Björkarnas sus är det enda som hörs. ■

Tåg 7.08 till Åbo

Jag åker från Helsingfors med två tåg som startar samtidigt längs olika spår.

Det ena tåget åker över broar i spännbetong, genom tunnlar och landskap i grå akustikelement. Tyst i ett schakt längs riksväg ett. Färgade hår, rakade armhålor, parfym och pressveck som färdas i samma riktning. Det bromsar in och stannar vid varje köpcentrum.

Människorna skyndar genom säkerhetskontrollerna och scanningsportarna i två riktningar. Undertrycket sluter kapseldörrarna som ett tyst, hemlighetsfullt maskineri med stora rörelser. Tåget accelererar igen.

Ryggstödet spänner mot kroppen, sugts liksom iväg medan en del stannar kvar. Böjer mig framåt och trycker på displayen där framme på ryggstödet och kaffesymbolen. Kvinnan på skärmen, semesterklädd vid en ö i havet, går inte att stänga av. ”Du borde finnas i ett annat land”, säger hon och vänder stråhatten mot solen, tar några steg i sanden mot Tavernan, parasollen och tegeltaken med de branta bergväggarna i bakgrunden.

På bänken bredvid sitter en kvinna och läser en bok. Klädd i något som ser för stort ut i ärmarna men för litet över kroppen, svart och elegant med örringar och tunga smycken. Skärmen framför kvinnan visar hybridbilar och bränsleceller. ”Vi har fel platser”, säger hon efter en stund, sätter boken i knät och visar upp platsbiljetten och fortsätter, ”men jag stiger av vid nästa”. Huden spricker upp i små rynkor vid ögonen när hon ler och rättar till scarfen som för hård vind trots att det är stilla ute denna torsdagsmorgon. Boken hon lade ifrån sig hade jag läst en gång, ”Simma med de drucknade” och lyssnat till Jacques Brel, men tänkt mest på timmersaxar. Ett ögonblick tänkte jag kommentera boken men hejdade mig. Ett samtal hörde på något sätt inte till kollektivet och människorna vända åt samma håll.

I raden framför sitter en kille i svart kostym och keps som spelat på displayen sedan Helsingfors.

Jag lutar mig tillbaka. Fäller ner servicebordet med vakuumförpackningen med min beställning. Värmepatronen pyser i kaffemuggen. Det viner kort i tågets växellåda. Displayen blinkar grönt och meddelar att återanvänd energi bromsar tåget.

Det andra tåget åker ovan jord med fogar i rälsen och en rytm som hackar nitar i broar och räcken från början av förra århundradet. Vi passerar, gamla sta-

tionsbyggnader i timmer, tjärade övergångar och gula plåtkors som klämtar. Beundrar kontrasterna i landskapet varje gång tåget lämnar tunnlarna och bergsskärningarna. Vaknar liksom till något nytt och spännande, fler gånger samma dag. Himlen verkar följa tåget närmare fönstret. På avstånd, ovan skogen, rör den sig långsammare och där borta vid åkerkanten, ser jag ett grått tröskhus bland vita björkstammar. De växer ur kanten som i ett ljus av Hugo Simbergs Islandskap.

Spåren går över varandra och tågen rusar genom landskapet med upplysta fönster i morgondimman. De bromsar in sida vid sida vid Åbo tågstation efter två timmar. Politikerna och de som vet, talar om entimmeståget. ■

Tid för TIME hela tiden!

Klockan slår redan tio, tio på kvällen för att vara exakt. Med en kopp svart kaffe sitter jag vid skrivbordet och breder ut några papper som behövs för redovisningen. Endast den färgrika papplådan på högra kanten av bordet står i vägen och borde lyftas ner på golvet. ”Prova på det nya spelet **Tid för TIME hela tiden**”, står det med stora röda bokstäver på locket. Det måste vara pojakens nya spel som han fick av sin farfar.

”Tiden är ju vårt hem”, slår det mig plötsligt. Så länge jag har funnits har jag levt i den. Men tiden är lika svår att definiera som den är lätt att mäta, tycker jag: en meter är ju alltid en meter. Tiden däremot började någon gång och fortsätter sen dess som ”tidens pil”. Den är konstant och går alltid framåt. För att kunna använda tiden borde jag dock kunna avgöra om tiden är ”NU” (presens), ”före NU” (perfekt) eller DÅ (imperfekt). Men varje ”före NU” är väl också ett ”DÅ” liksom varje ”DÅ” är ett ”före NU”.

Om jag inte hinner med mina papper ”NU” så blir det nog ett ”DÅ” för redovisningen. Jag måste helt enkelt hinna.

Jag lyfter lådan på golvet, öppnar locket, nyfiken som jag är, och börjar bläddra i manualen. Det nya spelet lär vara ett fyrdimensionellt spel där tiden är den fjärde dimensionen. Tillsammans med x-, y- och z- axeln bildar tidens pil den fyrdimensionella rumstiden.

För mig är och förblir tiden dock en stor vardaglig hemlighet, ett uttryck för hur jag avancerar genom livet. För tiden är den värld jag lever i, där nuet är gränsen mellan dåtid och framtid, fast Hiroshimadagen har nog gett oss möjligheten att eliminera framtiden. Bara jag just nu kunde eliminera eller ens skjuta upp den, om så bara en liten stund.

Pappren på bordet påminner mig fortfarande om NUET. Jag föredrar dock hellre att bläddra vidare i manualen. ”Tiden ställs in med tre kraftiga rattar och avläses på en stor, tydlig LED-display”, läser jag på sidan 3 och att ”Tiden är reglerbar i 0,1 sekund ända upp till 99,9 sekunder”.

Att ”ha” tid, tänker jag, ”ens lite”. Som om tiden vore min egendom. Tvärtom. Tiden är ju en bristvara. Den kan inte paketeras, förlängas eller erövras. Tiden är en färskvara som inte går att sätta in på banken eller frysa in för framtida bruk. Och ibland känns tiden verkligen knapp som just nu när det knappast finns någon tid kvar alls.

Jag inser att mycket i vårt dagliga familjeliv handlar om just tid. Tiden, den

är faktiskt inne hos oss hela tiden. Den är inne, för att inte låsa fast sig vid ord, utan för att ta saker för vad de är.

”Delay-tiden är mellan 20 och 30 ms”, står det nere på sidan 5. Räcker inte för mig. Jag är redan rejält sent ute med min redovisning.

Då är det väl bättre att vända blicken mot framtiden. Klockan kanske bara lurar mig. Tiden finns inuti mig, i naturen och i tingen. Beat-tiden, den är densamma överallt. Tidszonerna skrotas. Här och där har samma nu. Den virtuella världen bryr sig inte längre om natt eller dag. Men tiden är också min och det är jag som ska disponera den på mitt sätt.

Delay-tiden i spelet är kort, så stod det väl på sidan 5 i manualen, medan den överhoppningsbara tiden i spelet lär vara maximalt fem år. Men vilken är den tid som gäller mig? Nu och här? Tiden har alldeles för många ansikten. Ibland är den min vän. Den ser till att jag kan utvecklas och växa. Men ibland känns tiden som en boy, en fiende som jag inte kan fly.

Å andra sidan är tiden kanske bara en uppfinning av oss människor och klockan är den maskin som producerar tid. Kanske är tiden endast klockan på armen. För klockan lever av tid. Klockan förbrukar tiden, äter den med aldrig stillad hunger. Klockans tid är så fräck. Och den går så oerhört fort. Kanske borde jag ta av klockan, slänga den i papperskorgen?

Jag återkommer till spelet när tiden är inne för inloggning.

Tiden den rinner, månne jag hinner? ■

Bochum 700 – en fortsättningsroman

I den tyska storstaden Bochum skriver mer än 100 invånare en fortsättningsroman tillsammans. Projektet är Bochum Marketings första kampanj för stadens 700-årsjubileum och pågår hela året. I boken som uppdateras varje onsdag på nätet och i lokaltidningen medverkar föreningens ordförande Gerd-Peter Löcke. Han intervjuades i stadens magasin ”Bochum Marketing” tillsammans med den kände författaren Frank Goosen som bidrog med det inledande kapitlet.

”Jag tycker att det är väldigt intressant att se hur olika människor fortsätter berättelsen”, säger Goosen.

En av de aktiva bakom romanen är Gerd-Peter Löcke som besöker Bochum regelbundet. Han flyttade för 45 år sedan till Finland, där han nu njuter av sin

pensionering. Men han är också aktiv som ordförande för en regional svensk-språkig litteraturförening och som styrelseledamot i förbundet för svensk-språkiga journalister och publicister i Finland. Först nu har han för första gången själv blivit författare till en tyskspråkig roman.

”Jag blev genast intresserad av projektet, i synnerhet då jag träffade Frank Goosen tidigare på Goethe-Institut i Finland”, säger Löcke och fortsätter: ”Att formulera sina tankar på 700 tecken var faktiskt en stor utmaning. Men sen blev jag förvånad över hur väl berättelsen bearbetades av de olika skribenterna, hur de har försökt följa tråden. Det blir intressant att se hur romanen kommer att sluta.”

Medborgarnas intresse för projektet har genast från början varit stort. Bara en vecka efter att förberedelserna hade påbörjats var skrivpoolen med 144 personer nästan full.

Du kan följa med fortsättningsromanen på webben, se www.bochum-700.de/fortsetzungsroman/

Den tyskspråkiga artikeln i Bochum stads infomagasin publiceras i oktober och kan läsas på www.bochum-tourismus.de/bochum-entdeckn/bomastadtmagazin.html#c21880 ■

Text: Felix Kannengiesser
Översättning och editering: Gerd-Peter Löcke

		O			Å	N		P
Å			B	N		A		
N			O			Å	B	
L	A		Å		D		p	
P	O						E	B
	N		P		B		Å	A
	P	N			E			Å
		L		B	P			O
B		A	N			P		

Godoku – avslöja det dolda ordet!

När siffrorna i en sudoku ersätts med bokstäver kallas det godoku. En äkta godoku bildar dessutom ett dolt ord. Varje pussel åtföljs av en ledtråd. Ditt uppdrag är nu att avslöja det dolda ordet (i grått)!

Ledtråden för denna godoku är: "Fyller 100 år." ■

Att skriva är magiskt

Det är som att trola när man skriver, det är magiskt, sa Eric Åkerlund på skrivarseminariet ett veckoslut i mars i Pargas. Eric kom från Sverige och delade frikostigt med sej av sina erfarenheter både från sitt eget skrivande och från ledning av många seminarier för skrivare och författare.

Merete Mazzarella, som har hållit kurser i Creative writing gav oss många stimulerande uppgifter som gjorde att vi skrev så pennorna glödde. ”Skriv om en apelsin som du håller i din hand. Använd känsel, doft, hörsel. Du får fem minuter på dej.”

Och fina, snabba apelsindikter fanns på allas papper.

- Skriv varje dag, som en uppmjukning. Som en böj- och sträckövning.
- Lögn och sanning är flytande.
- Problemet skall inte vara färdigt, men man kan försöka gestalta det.
- Är det nödvändigt att skriva, kan vi fråga oss. Vi har olika ambitioner.

Någon skriver för att hålla domedag över sej själv. En annan för att det är lustbetonat.

- Börja skriva där det ”bränns”. Sedan kan man plocka ihop delarna.
- Välj en speciell detalj från ett fotografi. Skriv utgående från den: Gör den till huvudsak.
- Koncentrera dej ingående på en miljö som du känner bra. Kanske matservningen på din arbetsplats.
- Välj en känslomässig sanning.
- Allt duger som ämne, om man älskar det. En katt!
- En bra text skall alltid fungera på flera plan.
- Fantasin glider bättre då stilen är större, säger amerikanska forskare.
- Skrivandet som sällskapslek.
- Ha alltid ett häfte med dej där du skriver ner ord, ord, ord. Det kan vara iakttagelser, ett ord som du tilltalas av, inköpslista men skriv!

De ovanstående påståendena är några av de råd och guldkorn som vi deltagare i Finlands svenska litteraturförenings marsseminarium har tecknat ner. ■

Föreningens tidning "Stava" utkom redan 1986. Tidningens första redaktion bestod utöver Ellinor Silius-Ahonen och Fredrik Therman av Brita Lönn som ledde föreningens verksamhet i över 13 år. Bidraget ovan ingick i Stava nr 1/1990.

På villovägar i cyberrymden

I mitten av mars kommer ett e-postmeddelande om att fjolårets skattedeklaration finns på skattemyndigheternas webbsida www.vero.fi. Jag vet inte varför det alltid känns så besvärligt att logga in sig med bankkoder. Vill helst skjuta upp hela proceduren. Nyfiken som jag är till naturen tar jag mig ändå in på webbsidan efter arbetsdagens slut. Här möts jag av en mängd meddelanden. Först fastnar jag på en skattedeklaration som mest består av nollor.

– Ska deklarationen faktiskt se ut så här? undrar jag i mitt stilla sinne. Det var enklare förr i världen när man erhöll ett kuvert med posten och kunde korrigera sifferbelopp för hand på en blankett.

Jag söker mig vidare till en skattedeklaration som innehåller mångsidigare sifferbelopp. Det saknas dock information om mitt delägarskap i höghuslägenheten som vi barn ärvde efter mamma, reseavdraget och det nya distansavdraget. Hur i all världen ska jag göra ändringar?

Eftersom jag dagen före kämpat med att förstå mig på ett av arbetsgivarens datorprogram, står taggarna vassa ut på mig som på den värsta igelkott.

Jag skriver in en fråga i chattboten om hur jag skall korrigera skattedeklarationen och får ett svar på finska om att jag inte ska avslöja personliga uppgifter. Då fortsätter jag med frågan: Kan jag få service på svenska?

Chattboten svarar att den ska försöka men att den inte är riktigt bra på svenska. Det låter välbekant eller hur? Vanligen är det levande personer som uttalar sig på det sättet, men det här blir väl framtidens melodi. All kundservice sker småningom via opersonliga IT-program.

Jag försöker på nytt. Jag vill ju veta hur man gör distansavdrag i skattedeklarationen. Chattboten förstår sig på ordet distansavdrag och laddar ner flera pratbubblor med information om avdraget. Dessa bestämmelser känner jag redan till, så jag försöker på nytt. Chattboten förstår inte vad jag vill veta.

Trött och irriterad skriver jag: "Skitteknik!" Som svar får jag en adresslänk med uppgifter vart man kan ringa. Lättad slår jag numret till skattebyråns kundtjänst. Nu skall jag äntligen få förklara mig för en människa.

– Tryck på ett om du har ärende "det och det", säger en automatröst.

Men "det och det" är inte mitt ärende så jag ställer mig i kö. Förvånansvärt snabbt blir det min tur. Jag förklarar mina tre problem. Att höghusbostaden saknas i deklarationen gör ingenting enligt den kvinnliga tjänstemannen på skattebyrån. Reseavdrag under självriskan 750 euro är onödiga att beakta.

Kvinnan förklarar tålmodigt steg för steg hur jag ska göra. Till slut har vi tillsammans tagit oss igenom skatteprogrammet och fått inplacerat 900 euros distansavdraget i rätt ruta. Jag kan trycka på ok och sända iväg mitt svar.

En trevlig person med en varm röst. Jag orkar inte ens bli besviken, då jag får höra att från distansavdraget på 900 euro avdras en självrisk på 750 euro. Skatteåterbäringen rör sig således endast kring 50 euro.

Jag hade gärna velat se skattedeklarationen i sin helhet före jag trycker på ok-rutan och sänder iväg korrigeringen, men det är inte möjligt.

– Du har sen tre år tid på dig att överklaga det slutliga skattebeskedet, tröstar skattefunktionären.

– ”Och vet du vad?” som Tjorven brukade säga åt farbror Melker på Saltkråkan, redan när jag stänger av mobiltelefonen är jag fast besluten om en sak. Jag tänker inte överklaga. ■

Utdrag ur boken *Corona, framtiden väntar*, Books on Demand.

Dikt

*Jag kallar
ditt namn i natten,
genom världarnas värld
går mitt bud.*

*Du lyfter kanske
på hatten åt mig
eller någons gud.*

*Jag hade en dröm
att drömma,
den måste jag
uppleva få.*

*Nu har jag en sorg
att glömma
men kallar på dig
ändå.*

Kontakter under pandemin

En kväll flög en fluga vid min säng. Automatiskt slog jag till den och den dog. Det blev bara en våt fläck av den.

Men så började jag tänka efter. I dessa coronatider när man är så isolerad borde man ta vara på alla bekantskaper. Flugan var kanske min enda vän och jag hade slagit ihjäl min bästa vän.

Det sägs att Runeberg hade dresserat en liten fluga. Den fick vara hans sällskap då Fredrika inte hade tid. Varför inte, en liten fluga? Men jag hade gjort av med min. En fluga är en skapad varelse inte en AI, utan en med kanske i sitt slag en egen personlighet. Jag borde ju haft hänsyn för den.

Men en dag rasslar det i postluckan. Det kommer ett kort till mig från Frankrike. Jag är inte bortglömd! Så roligt! Det är från mina franska vänner som har företagit en resa till Rivieran. Jag vänder på kortet. Det är vänliga ord. Mina tankar går långt bort. Tänk att resa i dessa tider. Men de är säkert försiktiga.

Det kommer ett mejl, också det från Frankrike från en väninna. Världen utanför fortfar att gå på något sätt sin gilla gång. Jag sluter ögonen och föreställer mig att jag är där med henne. Jag tycker mig se alptopparna ..."Jag lyfter mina ögon upp till bergen: varifrån skall min hjälp komma? Min hjälp kommer från Herren, som har gjort himmel och jord ..." Världen verkar plötsligt så stor, inte bara mitt eget lilla rum utan stor, stor ...

Så ringer det i mobilen. Det är en telefonvän som Helsingforsmissionen har skaffat åt mig. Vi talar om ditt och datt. Vi samtalar tio minuter, tjugo minuter, slutligen nästan en timme. Vi hittar ständigt på nya samtalsämnen. Det är skönt att få utjuta sig och skingra ensamheten.

Måndagen är den dag då vi traditionsmässigt med en av mina forna klasskamrater möts på en parkbänk. Det är ofarligt. Det finns utvägar. Vi behöver inte ha munskydd. Hon har köpt jordgubbar på torget som vi äter. Och pratar. Vi talar om dagens "on dit" som vi har läst om i Hufvudstadsbladet. Vi talar om gemensamma bekanta för länge sedan ...

Så blir det höst och vinter. Intet hopp om att Covid-19 ännu skall försvinna. Stjärnhimmeln utbreder sig över människorna. Skulle det på någon av dem leva varelser som det skulle vara bra att få till vänner, som man kunde kommunicera med? Människan är ständigt ute efter sympatier och förståelse. Kontakter till andra planeter forskar vetenskapsmännen i. Professor Nils Mustelin

sysselsatte sig med ämnet i populära radioprogram och böcker för ett antal år sedan. Han hade fångslats och inspirerats av bland annat den gamla astronomen Camille Flammarions bok "Bebodda världar".

Tänk om det inom stjärnhimmeln skulle finnas civilisationer som kommit längre än vår med varelser som man kunde rådgöra med. Som hade löst problem såsom ungas mentala svårigheter och coronapandemin. Hur nå dem? Nu försöker man matematiskt bevisa kontinuumhypotesen, frågan om världsrymdens storlek. Människan grubblar och tänker såsom tomten i Viktor Rydbergs dikt. "Av längtans makt förtärd", skulle Topelius kanske tillägga.■

Dikter

Hösten 2004: Sexblamage

*Sexblamage, sextas,
sekt i extas
Sex välklädda män kring
Naken clairvoyant*

*Sexten strippor kring
Stångens fångenskap
Sexton gorillor stumt
stoppade min framfart*

*Glaset föll i golvet
med ett brak!
Sista klädesplagget
droppades
med flit i mitt bagage*

*Pengar pengar!
Sektens sakramentskade credo sjungs ut
Jag rusar mot friheten,
huvudet kallt...
och hjärtat ekande:
Ej dansant, ej dansant!!*

Grått

*Gråsprängd himmel
Gråsprängd sky
Gråsprängda marker, grått sly*

*Gråtygsuniformer, gråa stråk
Grått i luften, gråt i mitt tyg*

*Grå värld, grå min vrå
Grå ordergivning
gråtonsmelodi*

*Grått hav
Grå sikt
Flimmer i datorn
Gå, stick!*

*Grått stänk i TV-rutans blick
Grått damm och röda streck
Långvägsraketen, puts veck!*

*Stank i atmosfären
Stänk i mitt glas*

*Nattens skrik
Jag minns än
Grå tyngd
Över långa
grå
år*

Ansvar för det förflutna

Den nation som tar ansvar för sitt förflutna har också en framtid. Den här ve-dertagna sanningen blev aktuell för mig när jag nyligen besökte Rwanda. Lan-det är kanske fortfarande mest känt för folkmordet 1994 då under 100 dagar över 800 000 människor av alla åldrar brutalt dödades.

Att ta ansvar handlar inte om att glömma eller gömma det förflutna, utan att minnas tillräckligt mycket, också det som är ytterst smärtsamt. Det leder till möjligheten att tydligt förstå behovet av en konkret kursändring. Det handlar om att varsebli mönster av förtryck som gångna generationer ofta va-rit blinda för. Omvärderingen av kulturella och nationella värderingar är en stig man inte så gärna färdas på.

Dessutom kan koloniala intressen ha snedvridit tidigare status quo mellan olika intressegrupper. Men i dagens Rwanda är uppdelning av människor enligt ras eller status förbjuden.

Att lära känna rwandisk kultur blev viktigt då jag träffade rwandier som kommit som kvotflyktingar till Finland. Trots samtal, fester, hembesök, bröl-lop och gudstjänster var mycket i kulturen ändå svårt för mig att förstå. Det handlar dels om fördomar man inte ens vet om att man hyser, dels om konkreta olikheter i kulturen som förstås bäst i dess verkliga kontext, det egna lan-det.

Men min resa 2017 lärde mig mycket. I Europa har rasism diskuterats som aldrig förr allt sedan den så kallade arabiska våren (som dock omfattade mer än så kallade arabiska länder, med sin upprinnelse 2010 i nordafrikanska Tu-nisien). Men våra variabler stämmer inte alltid överens. Just vår fiende har vi väl rätt att hata, kanske vi tänker. Olika folkmord under 1900-talet belyses på Genocide Memorial Center i Rwandas huvudstad Kigali. Tyngdpunkten ligger naturligtvis på det egna landets skeenden år 1994.

Men där nämns också folkmord som vissa nationer förnekar eller ignore-rar, till exempel av handelsekonomiska skäl, noterbart assyriernas och arme-niernas öde i skuggan av första världskriget. Den officiella policyn i några län-der är att tolka händelserna enbart som vanliga krigshandlingar. Landets upp-fattning om den nationella identiteten godkänner inget tal om folkmord.

Efter andra världskriget reste sig Tyskland relativt snabbt. Att de intill den-na dag klart deklarerat ett rungande "Nein!" till all slags nynazism, förnekande av holocaust eller smygande antisemitism är en grundbult i den tyska in-ställningen till sitt förflutna.

Samma slags stora och snabba förändring märks i Rwanda som likt Tysk-land straffade krigsförbrytare genom juridiskt hållbara processer. En tysk FN-arbetare från Kongo och en somalisk businessman som jag träffar på flyget

mellan Istanbul och Kigali lyckönskar båda till resmålet och kallar Rwanda det lugnaste och bäst styrda landet i Afrika just nu.

Och visst är landet på frammarsch. Orienteringen bort från det gamla beroendet av tidigare kolonialmakten Belgien, inklusive språkförankring i franskan (folkmordsregeringen köpte ansevärliga mängder vapen av Frankrike) är tydlig. Som på andra håll i Afrika bygger kineserna fina vägar och Saudiarabien har bidragit med landets största sjukhus, medan USA bekostat ett omfattande malariabekämpningsprogram. Handel och politik är mångsidig.

Gamla goda seder hålls ändå respektfullt vid liv: hur man skakar hand, vilka ord man hälsar med och hur man fortsätter samtalet. Kommer man in i ett hem tas skor om hand och kanske rengörs. Man erbjuds alltid en frisk kall dryck, själen berörs av gästvänlighet och intresserade frågor. Allt handlar om att "tala bara det som är gott och uppbyggligt och blir till välsignelse där sådan behövs, så att det blir till glädje för dem som hör på" (Nya Testamentet).

Stora delar av befolkningen i detta land av tusen kullar är åtminstone till namnet kristna. På söndagar vandrar många på slingrande vägar i klunga eller enskilt till kyrkan som är upprest på någon synlig höjd. Eller i städerna till ståtliga kyrkor eller lägre byggnader för gudstjänster som finns lite varstans. Också några moskéer såg jag både i huvudstaden och i ett par mindre samhällen.

Men religionen skyddade inte mot folkmordet. Det var inte alla som kunde stå emot den hets som spreds via privat hatradio och från mun till mun av särskilt utbildade uppviglare. Så har då också kyrkorna verkligen tvingats till att med större allvar betona den goda kärnan: kärleken till Gud prövas i vår inställning till vår nästa.

Idag vill Rwanda helst ha ett annat renommé än det som svärtat dess rykte. Det nya är landet med utsökt kaffe, landet med bergsgorillor, landet som garanterar fred och utvecklingsmöjligheter, landet med skolgång och hälsovård för alla. De vuxna värnar om att lära ut att vägen till lycka går via ett hederligt strävsamt liv.

När jag på min resa möter barn som riktar ett smått vädjande "money, money" till denna "musungu" (vit man) svarar jag: "Först skola, sen arbete, sen pengar". Den approachen vill man ha. Uppmuntran, inte vit kontroll eller allmosor. ■

Catherine Sid

Virus – vacciner – brännhett

*Solen ligger två streck över zenit
gassar ner på ett brännhett däck
från en klarblå himmel*

*Solen har inga virusproblem
men genererar solfläckar som påverkar
vårt varande på Tellus*

*Vi har bägge fått två doser vaccin
med bara små komplikationer och
vi har EU-stjärnpass men tryggheten fattas*

*Planet från Dubai mullrar målmedvetet ovanför oss
mot Amsterdam
påminner oss om världen utanför*

*En kort stund överröstar jetmotorerna
vindens varma sus
sedan blir det lugnt och stilla igen*

*Men kör man bort till öns centrum med båthamn,
butik, strand och restauranger ser man att
där är det full fart, hela juli*

*Fasanparet väcker oss varje ny morgon
med knack på terrassdörrens panel
de verkar lyckligt ovetande om räven*

*Denna märkliga sommar blev också simskolan,
långt här ute i havsbandet, inhiberad
på grund av alger, virus och den farliga bakterien*

*Men bollfansen fick åka till S:t Petersburg
och restaurangerna och nattklubbarna fick
hålla öppet*

*Chicago – Shanghai korsar den klarblå himlen
men helt ljudlöst och utan de vanliga parvisa
vita strecken*

*Här i byn finns det några duktiga
barnbarn som älskar
att fiska på många olika sätt*

*En dag blev det riklig fångst, trots värmen
och på kvällen åt vi nygotatis med dill och
smörstekta abborrhälar*

*Nu håller barnbarnen ännu kiosk vid strandboden
där de säljer kaffe, saft, nybakta muffinsar och kanelbullar
naturligtvis virussäkert och betalning med Mobile Pay*

*En nässeljäril fladdrar förbi
trollsländan sitter och torkar vingarna
på det blåa bordet som svärfar snickrade ihop en gång*

*Ängen bakom den stora stenen doftar gott
av alla blommor som gömmer sig i det höga höet
och som ännu är humlemat*

*Svalorna lär sina ungar flygandets ädla konst
och ungarna sitter snällt på telefonledningen i rad
medan föräldrarna tjattrar av hjärtans lust för snart bär det av*

*Vi har firat födelsedagar i syrenbersån, med de
närmaste och barnens farbror som kom inseglande
en sen kväll, för att fira jubilarer*

*Inom några veckor kommer barnbarnen
att få nya kusiner, det betyder
en liten strimma av hopp*

*Man får inte ge upp
man får le inombords och önska all brännhet virusvånda
tillbaka till Kina*

*Rädslan lurar bakom gardinerna
då vi går längs den dammiga byvägen
efter posten*

*Räven gör allt tätare lovar runt byn
ekorren täcker terrassdäcket med
väl avnagda kottrester, om nätterna*

*Tryggheten är skör och bräcklig även här
långt ute vid havsbandet
alla väntar på det normala och regnet*

*Mellaneuropa översvämmas nu av regn
medan vi ännu får vänta på regnet
men vi ser redan moln i horisonten*

*Vinden ökar och bromsarna bits, medan barometern sjunker
då ser ett litet gossebarn dagens ljus
medan vår dotter får vänta barnet några veckor till*

*Det sena kvällsplanet Oslo – Helsingfors blinkar förbi
vi talar om distansjobb och hybridkola i höst igen
och då, äntligen, börjar det regna.*

Dikter

Självförtroende

”Jag är underbar, jag är bäst!

Alla ler när de ser mig!

*Mormor och morfar dyrkar mig! Jag känner det på deras sätt att hålla mig,
på deras röster, på deras blick!*

*Alla andra vuxna, mamma och pappa, visar och farbröder, grannar och
släktingar finns också till för mig!”*

*Den baby som fått leva i den här bubblan under sin första levnadstid har fått
en oskattbar gåva att ta med sig när en annan verklighet tränger sig på. ■*

Mofa

Mofa var med på mitt dop.

Han hade en hedersplats mitt på soffbordet, intill blommorna och ljusen.

Runt bordet satt faddrarna, kusinerna,

Fammo, Fafa, Momi, mina föräldrar och prästen.

Själv låg jag i den ena famnen efter den andra.

Men i Mofas famn kunde jag inte komma.

Jag kommer alltid att undra hur hans famn hade varit. ■

Lillan

*Lillan var ett av dina smeknamn.
Liten var du inte, varken till kropp eller själ. Du var inte ens yngst.
Du var som rosen, stark och skör*

*I din värld fanns intresse för det mesta.
Böcker, hundar, växter, musik, språk...
Vi lekte fantasilekar som kunde räcka flera år!*

Utan dig hade jag inte blivit den jag är idag,

*Varför du miste ditt grepp om världen vet ingen.
Varför vi förlorade dig förblir en gåta.*

Min vän jag saknar dig, må dikten om dig vara din födelsedagsros ■

Tankar i osäkerhetens dal

*Det jag minns kanske aldrig hände
Det jag ser kanske inte ens finns
Det jag hör kanske bara är ett eko.*

Skräcken jag känner är kanske grundlös.

Hur ska jag veta? Om jag inte kan lita på mina sinnen, kan jag då lita på ...

På livet? ■

Icke-resa i coronatider

*En inhemsk värmebölja
är inte detsamma
som en utländsk
luftkonditionerad
med främmande
men ack så bekanta
betryggande språk
i bageriet, tavernan, receptionen*

*I stället för vågorna
hörs motorvägens brus
svalkan från havet
är långt borta*

*Till sist är även Grekland
en abstraktion
något blått
i soldis
bakom en mur
av vaccineringspass
och coronatest*

*Tills meltemin
blåser iväg alla munskydd*

*hur länge klarar sig en själ
utan solstolar att slumra i på stranden
utan Medelhav och cikador
nätternas vita balkonger*

*min själ kräver sin årliga dos
av bläckfisk och palmer*

*soldruckna dagar
i bleknande minnesalbum
längst bak några vita sidor
som oförstående väntar
på att bli fyllda*

Tidsresa

*Våra grannar på landet
hade en tennisplan
den var igenvuxen
och ingen spelade
grannarna på andra sidan
hade ett badmintonnät
vi hade ett hemmagjort pingisbord
som skulle täckas över
med presenning och sten
varje gång det regnade
det regnade mycket
i barndomens somrar
och jag var bra på pingis*

Recensioner

Pojken och spökena på operan

Eva Frantz: *Nattens drottning*. Schildts & Söderströms, 2021.

Svenskfinlands okrönte deckardrottning Eva Frantz har skrivit en rysare med ett passande namn. *Nattens drottning* sägs rikta sig till mellanåldern, men det kan man glömma. Jag njöt av boken fastän jag passerade mellanåldern för ett halvt sekel sedan.

Helsingforsmiljön 1915 känns autentisk. Jag minns hur min mor-
mor berättade om glassgubben som skrek "haroschi maroschi". Boken utspelar sig kring Bulevarden och Ryska teatern (nuvarande Alexandersteatern får man väl förmoda). 1786 fanns här en avrättningsplats. Boken inleds med en gruvlig scen där en ung kvinna halshuggs. Någon tycker säkert att det är för mycket för barn i mellanåldern, men om de klarar av mörkret i Harry Potter-böckerna borde de väl också klara av lite historiskt Helsingforsmörker.

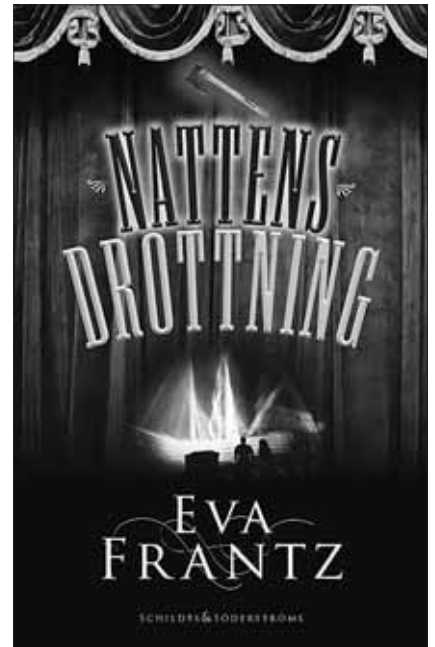
Boken handlar om den tolvårige pojken Viktor som flyttat till Helsingfors från Paris med sin mamma och nu bor hos morföräldrarna på Bulevarden.

Allt är gråare i Helsingfors och stämningen hos morföräldrarna är tryckt. Viktor blir mobbad i skolan av både elever och lärare.

"Jag försöker numera låta bli att prata om Paris. I skolan tycker de att jag gör mig till när jag gör det. Till och med magister Lagus tycker det.

– Så vad säger nu vår lilla kosmopolit, brukar han fråga med sin elakaste röst, är det så här multiplikationstabellen ser ut också i stora världen? Eller är den mer snirklig i 'Parii'?"

Viktors mamma är operasångerska och ska spela *Nattens drottning* i Trollflöjten sedan den föregående primadonnan råkat ut för en olycka. Viktor får också några små roller i operan och han märker snabbt att det spökar på teatern. Viktors mamma ser inte ut att bry sig värst mycket om honom, men han älskar sin mamma och är beredd att göra allt för att förhindra fler olyckor.

Här finns också ett spökskepp och något så osannolikt som en mormor som inte tycker om sitt barnbarn. Som tur är finns husan Helmi och scenmästaren Anderssons dotter Agnes, så helt ensam är Viktor inte, även om det för det mesta känns så. Men den i början räddhågade Viktor växer snabbt till en modig ung pojke som löser alla problem.

Petra Österman

Ett annorlunda år

Merete Mazzarella: Från höst till höst. Schildts & Söderströms, 2021.

Hur mycket aktiv tid har äldre kvar efter coronan, undrar Merete Mazzarella i *Från höst till höst*. Det är säkert många som har snuddat vid den tanken, också lite yngre, som redan lever i skuggan av ålderdomen. Hur ska man hinna med allt som man ännu vill göra, och hur ska man orka, tillägger undertecknad. Det har sagts att coronatiden har gett oss tid att tänka på vad vi verkligen vill göra. Själv kom jag till konklusionen att jag vill resa. Ett dåligt svar i coronatider. Mazzarella är också vanligtvis en flitig resenär.

Men nu sätter coronan stopp för allt resande och hon tvingas landa i nuet också geografiskt. Närmare bestämt i Ekenäs. För första gången upplever hon naturen och ser saker som hon inte tidigare lagt märke till. Det här känns bekant. Många, inklusive undertecknad, gick omkring i naturen coronavåren 2020 och såg allt som om det var för första gången. Tidigare har det inte funnits tid eller så har man upplevt naturen på annat håll än i hemknutarna.

Men boken börjar hösten 2019, då vi alla var lyckligt omedvetna om vad som komma skulle. Mazzarella och hennes man L reser iväg till Australien och här måste jag som en liten parantes lyfta hatten av för de tuffa, trots allt lite äldre, resenärerna som tvingas ta olika flygplan och skilda rutter och möts först framme på andra sidan jorden.

Väl framme möts de av röken från skogsbränderna och står inför ett allvarligt problem. L har problem med lungorna och bör inte utsättas för röken. Också äldre i allmänhet uppmanas stanna inne. Paret avbryter sin resa i förtid och pustar ut hemma. Men det dröjer bara några månader och så gäller uppmaningen att stanna inne också Finland. Mazzarella har som hon så tydligt påpekar privilegiet att stanna inne på två orter, och i Ekenäs i hus med egen trädgård, och hon har utmärkt sällskap i sin man L på alla promenader och simturer, och för all del också inomhus.

Som vi alla vet var det många äldre, och också yngre, som var ensamma och isolerade i sina höghuslägenheter under coronavåren. Men alla har rätt till sitt eget lidande. Mazzarella medger att hon har det bra, men säger att hon "skulle vilja ha rätt att vara öppen om sorgen – utan att betraktas som bortskämd". Mazzarella är också på så sätt olyckligt lottad att hennes barn och barnbarn bor utomlands, och hennes stora födelsedagsfest, då alla skulle träffas, ställs in.

I mars töms almanackorna och gränserna stängs.

Helsingin Sanomats recensent kritiserade Mazzarella för att hon berättar självklara saker om coronan. Här vill jag opponera mig. Skriver man dagbok

under coronatiden är det självklart att pandemin överskuggar det mesta. Jag ser också boken som ett viktigt dokument med tanke på framtiden och eventuellt till och med för kommande generationer. När vi en gång, peppar, peppar, har allt det här besvärliga bakom oss är det viktigt att någon skrev om det då när det hände. Dessutom är anteckningarna viktiga som igenkänningsfaktor för oss som upplevt pandemin i realtid. Det är viktigt att någon skriver om allt det besvärliga och säger saker som att vi alla har rätt till våra känslor.

Mazzarella skriver om sjuttioplussarnas *existentiella sorg*: ”Eftersom vi är gamla kommer pandemin att sluka en betydande del av – kanske hela – vår återstående livstid. Det var inte så här vi hade tänkt oss våra sista år.”

Det är som vanligt ett nöje att få ta del av Mazzarellas vardag och hennes kloka och intressanta tankar om det mesta. Vad skriver hon då om annat än om coronan?

Om klimatkrisen, flyktingkrisen, den amerikanska extremhögern, Trump ...

Visste ni att redan vid Barack Obamas omval 2016 twittrade Trump: ”Vi kan inte gå med på det här. Vi måste marschera mot Washington.”

”En dag frågar L: ’Vad brukade vi tala om före coronan?’

Jag funderar: Trump? Brexit?

L hittar en brittisk skämtteckning med en man som sitter i sin fåtölj uppgivet tittande på tidningar med coronanyheter. Bildtexten lyder: God, how I miss Brexit.”

Mest kanske boken ändå handlar om att bli äldre. Mazzarella skriver dagbok från september till september. Så här skriver hon i september 2019:

”Framåt eftermiddagen tänker jag på att det bara är åtta månader till maj.

Måtte de åtta månaderna gå fort, tänker jag. Men så inser jag genast att jag i min ålder ingalunda har råd att önska att tiden ska gå fort.”

Petra Österman

En Medelhavssaga

Elisabeth Sandelin: *Den stulna Medusan*. Litorale, 2020.

Den stulna Medusan av Elisabeth Sandelin är en solskenshistoria som utspelar sig på den soldränkta ön Sicilien. Det är svårt att säga när berättelsen äger rum. ”Det var som om tiden fyllt timglaset med skimrande sand.”

Det känns som en förgången tid med kristallklart vatten, fiskare som inte kan simma och en gammal och vidskeplig, svartklädd farmor med sjuka ben. Men radionyheter rapporterar om flyktingar som kommer över havet.

Det är en saga och i sagan är allt tillåtet. Här finns tritoner och jettatorer och framför allt en stulen medusa. Turisterna som brukade komma för att se medusan är borta och ön har blivit fattig.

Här finns också en snickare som snidar små medusor av olivträ i hopp om att turisterna ska återvända till ön, och pojken Nino som en dag ska hitta medusan och bli öns hjälte, säger farmor.

Men innan det räddar han en ensam flyktingflicka i en drivande jolle. Han kallar henne för Andromeda som stjärnbilden. Den har fått namn efter prinsessan Andromeda, som kedjats vid en klippa för att offras till ett havsmonster men räddas av hjälten Perseus.

Som motvikt till Medelhavet finns vulkanen Etna. ”Alla som bor på ön låter varje dag blicken glida mot vulkanen. Kvinnor och flickor niger mot vulkanen för att den inte ska slunga ut sin vrede över folket.”

Men liksom havet är vulkanen också en del av sicilianarnas vardag. På vulkanens sluttning finns en gravgård där också Ninos farfar är begravnen. En vacker morgon åker farmor och barnen iväg för att besöka graven och det händer en hel del som har avgörande betydelse för historien.

Boken är fylld av dofter, färger, ljud och rörelse. Den kan rekommenderas för alla åldrar, också vuxna med längtan till Sicilien, eller Medelhavet, ”ett hav som är blåare än kronbladen i den vackraste lavendelblomman”. Mer Medelhavsstämning hittar man i Elisabeth Sandelins första roman *Svart Zagara* (Eget förlag, 2012).

Petra Österman

Innehåll

<i>Gerd-Peter Löcke</i>	Kära läsare!	3
	Haikutävlingen avgjord	4
	Månadens medlem januari 2021	5
<i>Iris Backlund</i>	Osynligt liv	6
<i>Ulrica Brunberg</i>	Begravningskortegen	10
<i>Annika Cleo</i>	Min kärlek och jag	13
<i>Solveig Eriksson</i>	Modest	14
<i>Ann-Marie Forsberg</i>	Målningen	19
<i>Christine Grandell</i>	Månskenssonaten	22
<i>Sinikka Hedberg</i>	Regnets påverkan	25
<i>Minkki Huldén</i>	Dikter	26
<i>Lars Leden</i>	Tre bröder	29
<i>Elin Lindberg</i>	Det som blir kvar	30
<i>Stefan Lindqvist</i>	Tåg 7.08 till Åbo	33
<i>Gerd-Peter Löcke</i>	Tid for TIME hela tiden!	35
	Bochum 700 – en fortsättningsroman	36
	Godoku – avslöja det dolda ordet!	38
<i>Brita Lönn</i>	Att skriva är magiskt.	39
<i>Rita Lönnroth</i>	På villovägar i cyberrymden	41
	Dikt	43
<i>Elisabeth Morand-Löfving</i>	Kontakter under pandemin	44
<i>Henrik Nymalm</i>	Dikter	46
	Ansvar för det förflutna	48
<i>Catherine Sid</i>	Virus – vacciner – brännhett	50
<i>Susanna Söderholm</i>	Dikter	54
<i>Petra Österman</i>	Icke-resa i coronatider.	56
	Tidsresa	57
Recensioner		
<i>Petra Österman</i>	Eva Frantz: Nattens drottning.	58
	Merete Mazzarella: Från höst till höst	60
	Elisabeth Sandelin: Den stulna Medusan.	62

Mera uppgifter om Nylands litteraturförenings verksamhet
och aktuella aktiviteter hittar du på vår hemsida
nylitt.webbhuset.fi

Anslut dig nu!

